

УДК725.513.012.8-053

**ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРНИХ ПРОСТОРІВ ДИТЯЧИХ
ЛІКАРЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОЇ КЕРАМІКИ**

К. В. ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Київський державний інститут декоративно – прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука

В статті розглядаються особливості формування дизайну інтер'єрних просторів дитячих лікувальних закладів з використанням засобів художньої кераміки та урахування функціональних та естетичних вимог лікарняного закладу. Дане дослідження базується на вивченні принципів формоутворення на прикладі пластичної мови керамічних виробів та творів, так як цей матеріал має високі естетичні, технічні та гігієнічні властивості.

Проведений аналіз діючих поліклінік та лікарень показав, що в останні десятиліття питанням комплексного архітектурно – художнього рішення інтер'єрів закладів охорони здоров'я не приділялося достатньої уваги. Безлика атмосфера інтер'єрів даних споруд не сприяє покращенню психологічного самопочуття пацієнтів. Тому створення середовища, яке б емоційно заряджало, заспокоювало, знімало дискомфорт від перебування в лікувальному закладі є завданням для архітектора, дизайнера та художника. На основі фактів визначено, що в сучасних умовах будівництва громадських споруд, особливо масового будівництва, відмічається гостра необхідність підвищення архітектурно – художнього рівня їх інтер'єрів. В цих умовах особливого значення набуває група естетичних факторів, до яких відносяться: підвищення композиційного рівня рішень, удосконалення прийомів формоутворення, виявлення засобів та прийомів підвищення естетичної виразності [1]. Твори монументально – декоративного мистецтва є одним з факторів організації інтер'єрного простору, та є результатом спільної праці художників, архітекторів та дизайнерів. Художня кераміка виступає одним із засобів формування інтер'єрних просторів громадських споруд. Завдяки своїм властивостям, трансформує простір, перетворює архітектурний об'єм, надаючи рис індивідуальності, підкреслює достоїнства архітектури.

Об'єкти та методи дослідження

Об'єктом дослідження виступає організація інтер'єрів дитячих лікарень з використанням засобів художньої кераміки. Проблемою організації системи охорони здоров'я в Україні займаються інститути: Київський ДіпроНД охорони здоров'я (Медінвестпроект), Київська медична академія післядипломної освіти, Державний інститут по проектуванню підприємств медичної промисловості, Український державний інститут проектування міст, Український державний науково – дослідний і проектний інститут цивільного сільського будівництва. Серед закордонних інститутів, які займаються цією проблемою, найбільш відомі: Науково – дослідний інститут соціальної гігієни і організації охорони здоров'я ім. Н. О. Семашко в Москві, Проектний і науково – дослідний інститут по проектуванню закладів охорони здоров'я ДіпроНД охорони здоров'я в м. Москві), Московський інститут удосконалення лікарів, Медичний центр університету Берліна (Німеччина), лікарняний центр Льєжського університету (Франція) та інші. На базі цих досліджень з'ясовано, що специфіка формування інтер'єрів громадських споруд дозволяє широко використовувати при їх оздобленні різноманітні оригінальні композиційні рішення, вироби та твори монументально - декоративного мистецтва. У 90 – х

роках ХХ століття до проблеми комплексного архітектурно – художнього вирішення закладів охорони здоров'я, що будуються чи реконструюються, звернулись спеціалісти Центру монументально – декоративного мистецтва КиївЗНДІЕП (Український зональний науково – дослідний і проектний інститут експериментального проектування) [2]. У кожному конкретному випадку після ознайомлення з планувальними та функціональними особливостями об'єкту розроблялись концепція та формальні рішення вирішення інтер'єрів. Визначалась доцільність застосування тих чи інших засобів монументально – декоративного мистецтва, місця їх розташування, тематичне, пластичне та кольорове рішення. Головним завданням при розробці архітектурно – художнього оформлення інтер'єрів є організація засобами мистецтва архітектурного простору і створення середовища, яке б сприяло проходженню необхідних функціональних процесів. При цьому враховувались спеціалізація конкретного закладу, контингент його відвідувачів та пацієнтів, вимоги технології, гігієни та ін.

Для досягнення результатів дослідження використано методику ґрунтовану на використанні двох рівнів пізнання - теоретичного та емпіричного, тому виходячи з даної позиції до об'єкта досліджень були застосовані наступні загальнонаукові методи: аналізу (зокрема елементів наповнення предметно-просторового середовища дитячих лікувальних закладів, композиційного та системного), синтезу, історичного методу, моделювання, типології керамічних виробів та творів.

В результаті використання загальнонаукових методів були виявлені і точно зафіксовані особливості формування предметно-просторового середовища, безпосередньо визначені в інтер'єрі елементи кераміки, які мають певний позитивний психофізіологічний вплив на хворих дітей. Об'єктом даного дослідження є дизайн інтер'єрних просторів дитячих лікувальних закладів з використанням художньо – пластичних засобів кераміки.

Постановка завдання

Дизайнерське рішення інтер'єру – це складне поєднання архітектурної форми, конструкції, простору, масштабу, пропорції, ритму, кольору та світла направлені на створення гармонійного естетичного середовища та максимальну відповідність функціональному призначенню даного приміщення. Естетичність інтер'єрного простору в значній мірі визначається засобами та матеріалами, що використовуються при його оздобленні. У питанні естетичного вирішення інтер'єру при створенні архітектурного та дизайнерського проекту належне місце відводиться комплексній роботі архітектора, художника, дизайнера.

Існує і ще одна велика проблема - будівництво дитячих лікарень. Адже у дітей абсолютно інше сприйняття, вони інакше, ніж дорослі, розуміють те, що з ними відбувається. Дитячі лікарні повинні відрізнятися від лікарень для дорослих. Роботи в цьому напрямі ведуться, і досить успішно: нові поліклінічні відділення дитячої лікарні ім. М. Філатова у Москві, дитячий центр в Солнцево, проекти були розроблені науково – дослідним і проектним інститутом «Здравпроект» та втілені у життя. Даним НДІ розробляються проекти в сфері охорони здоров'я: Поліклініка та реабілітаційний центр для дітей у м. Митіщі; Дитячий кардіоревматологічний санаторій «Клязьма»; реконструкція пологового будинку №20 у Москві; Клініко – хірургічний комплекс НІІ трансплантології та штучних органів МОЗ РФ; Медико – реабілітаційний центр для сліпих дітей; Республіканський протитуберкульозний диспансер у м. Назрань. Цікавими є проекти «ДІПРОЗДРАВ» – НВЦ у Москві [3].

В Україні ведеться розробка проекту дитячої лікарні майбутнього, збудовано сучасний «Центр серця.» Проект «Дитяча лікарня майбутнього» має докорінно змінити ситуацію в області дитячої охорони здоров'я. Але, знову ж таки все упирається в гроші. Зараз і тих грошей, які видаються на будівництво об'єктів охорони здоров'я, архітектори намагаються покривати витрати, які йдуть на проектування.

З ціллю удосконалення проектування і будівництва громадських будівель на найближчий період необхідно видалити практику застосування проектів із застарілими архітектурно – планувальними, технологічними та конструктивними рішеннями та перейти на проектування будівель з об'ємно – просторових елементів, які б відповідали новим нормам і сучасним архітектурно – планувальним вимогам з урахуванням тенденцій розвитку будівель на перспективний період [4]. У найближчі роки має відбутися різкий стрибок в бік індивідуалізації архітектури та індустріалізації виробництва.

З часів колишнього СРСР і в наш час, що здебільшого стосується державних закладів охорони здоров'я, залишилась загальна істина щодо лікарень: частіше це тьмяні безликі приміщення, сконструйовані зовсім не для того, аби хворі швидше одужали. Архітектурно – художньому вирішенню інтер'єрів не приділялося належної уваги, це стосується елементів предметного наповнення інтер'єру, елементів дизайну та освітлення [5].

Не можна лікувати людей в старих, ще радянських лікарнях, які більше нагадують морги. В комплексі сучасної лікарні важливе місце відводиться всякого роду холам, приймальням, місцям очікування - очікування не норма. В принципі хворі взагалі не повинні чекати – це тільки у нас в країні люди із травмами, температурою постійно чогось чекають. Ставлення до хворих – це питання культури, на яке впливає загальний культурний та соціальний рівень суспільства. Потрапити до лікарні – це означало піти за якусь грань, в абсолютно інший, кошмарний, світ [3].

Лікарня повинна бути простором перш за все для людини, для людей. В цьому випадку можна говорити про дві території, про два простори усередині лікарні. Це як в театрі: є простір для глядача і сценічний простір. І в лікарні майже те ж саме. Простір глядацький, умовно - це палати, їдальні і так далі. Вони стають все більш гуманізованими, людяними. Сцена - це операційні, процедурні, які стають все більш технологічними.

У багатьох країнах висувається додатковий чинник лікування хворого — благотворний вплив на нього навколишнього зовнішнього середовища. Вплив емоційних чинників на життєдіяльність організму доведений багатьма дослідженнями у нас і за кордоном. Встановлено, що емоційні реакції охоплюють всі функції організму, готуючи сприятливе або несприятливе сприйняття різних зовнішніх дій. Організацію в цих цілях зовнішнього середовища на науковій основі називають естетико терапією.

Результати та їх обговорення

Засоби формування інтер'єрів лікувальних закладів є багатогранними. До складу яких включені якісно різні області проектування – архітектура, дизайн, інженерне проектування, монументально – декоративне мистецтво. Як правило загальна композиція інтер'єру, включаючи елементи наповнення інтер'єру, кольорове рішення та оздоблення в значній мірі визначається замовником та його фінансовими можливостями. Таким чином, для отримання комплексного цілісного архітектурно – художнього вирішення інтер'єру на високому естетичному рівні, ці питання повинні розглядатися

комплексно на початковій стадії проектування інтер'єру.

При оздобленні інтер'єрів лікувальних закладів окрім художньо – декоративних вимог, що вимагаються від матеріалу, повинні враховуватися функціональні вимоги, в залежності від умов навколишнього середовища. Першим завданням при розробці архітектурно – художнього оформлення інтер'єрів є організація засобами мистецтва архітектурного простору і створення середовища, яке б сприяло проходженню необхідних функціональних процесів. При цьому повинна враховуватися спеціалізація конкретного закладу, контингент його відвідувачів та пацієнтів, вимоги технології, гігієни та ін.

Для надання індивідуальності інтер'єру будівлі окреме місце займає образотворче, монументальне та декоративне мистецтво. В наш час, одним з головних засобів, які підсилюють емоційну виразність інтер'єрів, надають їм образу та індивідуальності є можливість застосування одного з видів мистецтв. Так, в медичних закладах, в різному ступені, можливо використання в інтер'єрах творів образотворчого мистецтва: станковий живопис, графіка, скульптура; окремі різновиди монументально - декоративного мистецтва: вітраж, мозаїка, кераміка, текстиль, скло, дерево, метал; а також; народне прикладне мистецтво – вироби, виконані на основі народних промислів.

За гігієнічними умовами медичної установи одним з основних матеріалів оформлення приміщень визначено кераміку.

Кераміка (грец. Keramikos – «глина») – загальна назва всіх видів виробів з обпаленої глини, в тому числі майоліка, теракота, фаянс, порцеляна. Сформовано 5 типологічних груп виробів та творів художньої кераміки в інтер'єрах дитячих лікарень: панно (площинні та скульптурні), камерна керамопластика, об'ємно – просторова кераміка, об'ємні вироби та твори (гончарні, ліплені та комбіновані), малі архітектурні форми (ліплені, гончарні).

Визначено, що загальними вимогами до інтер'єру особливо дитячого лікувального закладу може бути введення елементів контрастно – експресивного характеру, руйнація сумної поліклінічної атмосфери за допомогою яскравих емоційних акцентів – у вигляді монументально – декоративних панно, керамічних рельєфів, об'ємно – просторових композицій з кераміки, пов'язаних стилістично та композиційно, проте різноманітних за формою. Художня кераміка, один з видів монументально – декоративного мистецтва, виступає одним із засобів формування інтер'єрів дитячих лікувальних закладів. Застосування виробів та творів декоративного мистецтва при формуванні інтер'єру громадських будівель, поряд з причетністю до загальних процесів синтезу мистецтв в масштабах архітектурного простору, має свою неповторну специфіку і є одним із ефективних засобів створення індивідуального характеру та художнього образу інтер'єру будівлі.

При розробці концепції громадської будівлі одночасно із загальним архітектурним рішенням проектується його інтер'єри. Необхідно дотримуватись єдиного ідейного задуму при створенні як архітектурно – планувального, так і дизайнерського проектів. Розробка керамічних творів проводиться паралельно із розробкою концепції архітектурного проекту. Обрана стилістика повинна відтворюватися не лише у оформленні стін, стелі, підлоги так і у предметному наповненні інтер'єру, та підбором творів мистецтва, як елементів дизайну. Загальними вимогами до інтер'єру особливо дитячого лікувального закладу може бути введення елементів контрастно – експресивного характеру, руйнація сумної

поліклінічної атмосфери за допомогою яскравих емоційних акцентів – у вигляді декоративних панно, об'ємно – просторових композицій з кераміки, пов'язаних стилістично та композиційно, проте різноманітних за формою. Важливим є тематичний аспект твору, що використовується в інтер'єрі. Для дітей, як і для дорослих будуть цікаві та створювати відповідний настрій, твори на казкову, ніби фантастичну тематику, для якої притаманні такі прийоми як стилізація декоративні узагальнення, використання рослинних та зооморфних мотивів та яскравий мажорний колорит, який досягається завдяки засобам кераміки. Керамічні вироби та твори завдяки своїм властивостям можуть використовуватись у різних групах приміщень.

За допомогою освітлення можна акцентувати всі ключові моменти як інтер'єру, так і елементи його оздоблення. Проте при неправильному застосуванні – показати всі недоліки. У приміщеннях лікувальних закладів використовується як денне, так і штучне освітлення. Штучне освітлення відіграє дуже значну роль у лікувальних закладах, що пов'язане в першу чергу із технологічною специфікою. За допомогою світла можна впливати на емоційний та психологічний стан пацієнтів та відвідувачів.

Одну з провідних ролей відіграє світло при сприйнятті виробів та творів художньої кераміки. Освітлення дає можливість визначати форму керамічного елемента оздоблення інтер'єру, розрізнити матеріал, фактуру, оцінити колір. Завдяки вдало визначеній під світлі проявляються характерні особливості кераміки – поліхромність, яскравість, багатство відтінків кольору.

Сприятливі умови сприйняття об'ємних та рельєфних керамічних творів забезпечує спрямоване світло, яке найкраще виявляє форму та деталі об'єкту. Для кращого виділення різниці висот та деталізації рельєфів доцільним буде застосування бокового чи верхньо – бокового освітлення. Необхідно зазначити, що правильне застосування штучного освітлення, при правильному виборі, повинно забезпечувати світловий комфорт, відповідати ідеї архітектурно – художнього вирішення інтер'єру, доцільності та зручності [6].

При створенні позитивного емоційного середовища провідну роль відіграє колір. Характер кольорового оточення по-різному впливає на функціональні процеси життєдіяльності людини. Встановлено, що взаємозв'язок органів чуттів відбувається завдяки змінам у вегетативній нервовій системі. Кольоровий вплив оточення спричиняє перебудову нервової системи і тим самим змінює «фізіологічне тіло». Таким чином, можна спостерігати зміни самопочуття людини під впливом тих чи інших кольорів.

Фізіологічний і психофізіологічний вплив кольору на живі організми, зокрема на людину, дозволив розробити техніку кольоротерапії, яка стала вагомим фактором при формуванні інтер'єрних просторів. Багатьма вченими доведено, що в приміщеннях у лікувальному закладі де знаходяться діти віком від 6 до 10 років стіни мають бути теплих відтінків (охри, помаранчево – жовті кольори). Діти віком 10 – 14 років віддають перевагу зеленому оточенню, а дітям старшої групи до вподоби блакитні відтінки. В реальних умовах прослідковується не лише вплив якогось одного кольору, а скільки дія поєднань кольорів – кольорової композиції. Гармонізація кольорів різних елементів інтер'єру з ціллю створення цільної кольорової композиції. Кераміка, як один із ефективних засобів створення позитивного емоційного середовища виступає в інтер'єрі поліхромним акцентом, що сприятливо впливає на життєві функції людини будь – якого віку.

Висновки

Архітектурно-художня кераміка отримує новий розвиток в інтер'єрах громадських будівель, завдяки зусиллям професійних художників керамістів, архітекторів та дизайнерів, які створюють абсолютне нове керамічне мистецтво у наднаціональній традиції європейської кераміки, із спробою створення нової пластичної краси на межі, що поєднує принципи станкового та декоративного мистецтва. Виконуючи архітектурно-художнє оформлення інтер'єрів дитячих лікарень засобами кераміки доцільно дотримуватися принципу комплексності. Декоративна кераміка може виступати засобом зорового об'єднання в єдиний ансамбль всіх груп приміщень.

Формуючи об'ємно-планувальне вирішення будівель лікувальних закладів, слід керуватись не лише їх утилітарним призначенням, але й намагатися створити архітектурний простір, який сприйматиметься людиною емоційно. Питання організації оточуючого середовища для дітей є дуже відповідальним та актуальним. Те, що дитина бачить навколо себе у процесі зростання та розвитку має безпосередній вплив на формування її як особистості. Добре відомо, що враження, отримані у дитинстві, лишаються на все життя та є інколи найбільш яскравими. Безумовно, теперішній час потребує нового теоретичного переосмислення образів, форм та функцій монументально – декоративного мистецтва, його задач та можливостей в сучасному архітектурно – просторовому середовищі. Змінюється і сама ієрархія художніх цінностей. На відміну від радянських та пострадянських часів, коли митці свідомо відмежовувалися від історії світової культури, новий етап відрізняється широтою духовної орієнтації, розширенням пошуків в області форми та переосмислення стильового надбання минулих епох. Сьогодення вимагає нової художньої мови декоративного мистецтва, яке має базуватися на нових просторових та фактурних рішеннях, відігравати значну роль при формуванні інтер'єрів сучасних громадських будівель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ткачев В. Н. Архитектурный дизайн (функциональные и художественные основы проектирования). – М.: Архитектура – С, 2006. – 352 с.
2. Чегусова З. А. Історія діяльності та внесок у розвиток комплексного архітектурно – художнього вирішення інтер'єрів різних типів споруд України 1970 – 1990х років НДЦ МДМ КиївЗНДІЕП. – 208 – 215 с. Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель: Зб. Наук. Праць / КиївЗНДІЕП, 2003. – 312 с.
3. Игнатов П. Клиника «Элита Центр» / П. Игнатов, Д. Виноградова // АСД / АСД Архитектура строительство дизайн, 2007. – №5(63) – 46 – 47 с.
4. Ежов В. И. Ежов С. В., Ежов Д. В. Архитектура общественных зданий и комплексов. – К.: ВИСТКА, – 2006. – 380 с.
5. Боков А. Храмы здоровья / Андрей Боков // АСД / АСД Архитектура строительство дизайн. – 2004. – №5(45) – 2 – 3 с.
6. Голубец О. М. Декоративная керамика в современной архитектурно-пространственной среде (на материалах искусства декоративной керамики Украины 60-х – начала 80-х годов): Автореф. канд. дис. – Львов, – 1984. – 153 с.

Надійшла